

Zašto su prve tri godine najvažnije?

ŠTO KAŽU
STRUČNJACI?

Prof.dr.sc.
Milivoj Jovančević
Opća pedijatrija

SADRŽAJ

KAKO PREPOZNATI ZAOSTAJE LI DIJETE U RAZVOJU?

MOTORIČKI RAZVOJ DJETETA	3
GRUBA MOTORIKA	4
FINA MOTORIKA	8
NORMALAN RAZVOJ GOVORA*	10
TABLICA ZA ORIJENTACIJU PRAĆENJA RAZVOJA DJECE (priređena prema CDC - Centers for Disease Control and Prevention, USA)	17

* Dr. sc, Suzana Jelčić Jakšić, mag. logped.,
Preneseno iz knjige Jovančević M i sur. Godine
prve, zašto su važne?, 10. izdanje, 2019.

Kako prepoznati zaostaje li dijete u razvoju?

MOTORIČKI RAZVOJ DJETETA

Dojenačka dob traje od rođenja do kraja prve godine života. Prva se četiri tjedna života označavaju posebno kao novorođenačka dob.

Od rođenja pa do navršene 3. godine života mozak prolazi iznimno brz rast i razvoj. U tome periodu doseže 80 % volumena koji će imati u odrasloj dobi. Pod utjecajem vanjskih čimbenika (stimulacije), u međudjelovanju s nasljeđem, stanice mozga umnažaju se, premještaju na konačna odredišta, određuje se njihova zadaća i međusobno se povezuju gustom mrežom poveznica – moždanih puteva. Nama vidljiv odraz tih zbivanja su promjene koje zapažamo u finoj

i gruboj motorici, komunikacijskim sposobnostima, emocionalnome razvoju, ponašanju, učenju, pamćenju i spavanju.

Ovdje će biti nešto više riječi o razvoju grube motorike, no uvijek treba imati na umu da postoji bliska povezanost svih elemenata razvoja. Tako motorička stimulacija ima utjecaja i na ostale funkcije mozga.

Postoje načelna pravila o tome kako se odvija motorički razvoj, no zbog dosta velike varijabilnosti normalnih obrazaca procjenu treba prepustiti stručnjacima.

GRUBA MOTORIKA OVISI O RAZVOJU MOZGA I O RAZVOJU SNAGE MIŠIĆA

Tijekom prve godine dijete prolazi put koji počinje od ležećega položaja, u kojemu tek može okretati glavicu u stranu, bez mogućnosti odizanja trupa od podloge. Potom postupno slijedi mogućnost odizanja glavi- ce od podloge, potom odiže rameni obruč postavljanjem na cijele podlaktice da bi, po- stupno, u narednim mjesecima razvilo mo- gućnost oslanjanja samo na dlanove.

Trup postupno počinje rotirati u bočne polo- žaje, a potom može načiniti i potpuni okret – s trbuha na leđa i obrnuto. Dok leži na leđima, sve više odiže glavicu prema prsima i nastoji se posjesti. U potrbušnome položaju postu- pno započinje odizati zdjelicu privlačenjem koljena i postavljanjem u četveronožni polo- žaj. On je neobično važan jer iz toga položaja slijedi puzanje i posjedanje pomicanjem tru- pa unatrag uz pomoć ruku.

Ovdje treba napomenuti da oko 20 % djece tijekom normalnoga razvoja ne puže. Ona imaju drugačiji obrazac kretanja po podlozi – najčešće je jedna noga ispružena ispred tijela, a druga iza, pa se uz pomoć ruku mogu vrlo brzo kretati po podlozi. Nadalje, iz četveronožnoga se položaja postupno postavlja u položaj sjedenja na potkoljeni- cama i ubrzo u klečeći položaj. Prihvaća- njem za ogradicu kreveta ili za roditelja sli- jedi iskorak jednom nogom i postavljanje u stojeći položaj. U to vrijeme dijete usvaja vještinu posjedanja tako što se iz ležećeg položaja okreće u polubočni položaj uz po- moć "donje" ruke.

Temeljni pokretač takva slijeda razvoja jest želja za kretanjem i postavljanjem u us- pravni položaj. Neobično je važno poštivati taj prirodni slijed i ne „preskakati“ pojedine faze.

Naime, često se događa da, u želji da što prije naučimo dijete stajati, to činimo povlačenjem za ruke. Dojenče će vrlo rano i brzo naučiti oduprijeti se stopalima o podlogu i stati na noge i potom veselo poskakivati.

Slična se situacija događa i kod držanja djeteta u naručju dok sjedimo. Ono će uz pridržavanje trupa ubrzo početi veselo poskakivati u našem krilu. Tim smo postupkom dijete naučili krivomu mehanizmu kako se dospijeva u uspravni položaj i ono više nema želje (a niti razloga) usvajati puzanje i klečanje. Zdrava djeca u konačnici ipak usvoje samostalno i ispravno ustajanje, no motoričke su im sposobnosti kasnije ipak nešto lošije (spretnost u aktivnostima na podu i slabije obrane pri padovima).

U djece s poteškoćama motoričkoga razvoja posebno je važno poštivati prirodni slijed i slušati upute stručnjaka. To je i jedan od razloga zbog kojih se ne preporuča uporaba hodalice. Osim što su hodalice i značajan izvor opasnosti za ozljeđivanje djeteta, nije moguća niti kontrola pokreta nogu očima koja je potrebna za razvoj koordinacije.

Dakle, u fazi dok dijete ne ustaje samostalno, s njime se treba igrati na podlozi. To može biti pod ili veći krevet, s time da prednost imaju tvrde podloge.

U stojećemu položaju neka se djeca većinom postavljaju na prste i u tim slučajevima preporuča se koristiti čvrste duboke cipele koje će osigurati postavljanje na puno stopalo.

Djeca koja se oslanjaju na puna stopala mogu biti bosa ili u čarapicama s protukliznom površinom. S obzirom na to da se u prve dvije godine u stopalu još uvijek nalaze masni jastučići, nije potrebno koristiti se cipelicama s uloškom koji podupire uzdužni svod stopala. Tek nakon 2. ili 3. godine, ako postoji značajno iskrivljenje stopala prema unutra (skočni zglob „ruši“ se prema unutra), stručnjak će odrediti uloške koji u pravilu imaju zadebljanje ispod unutarnjega dijela pete koje se nastavlja u potporu uzdužnog svoda stopala. Time se stopalo vraća u uspravni položaj. Potpora za poprečni svod (predio stopala ispred prstiju) načelno se ne postavlja do školske dobi.

U daljnjemu razvoju dijete usvaja nove vještine, može ustati iz čučnja bez pomoći ruku, počinje trčati (u početku raširenih ruku loveći ravnotežu, a kasnije koordinira pokrete ruku s pokretima tijela), spretno se spuštati s kreveta, hodati po stubama (prvo stubu po stubu s obje noge, a potom samo s jednom) te bacati i loviti loptu.

Poštivajući mjere opreza, dijete se može igrati na spravama i poligonima koji su primjereni za njegovu dob (igrališta u parkovima, igraonice). Nažalost, navedeni poligoni nemaju oznake o dobnoj prikladnosti na pojedinim spravama pa je potreban oprez!

Načelno, djeca nužno trebaju puno prostora, kretanja i različitih mogućnosti učenja i uvježbavanja motoričkih vještina.

Nije rijetkost vidjeti da mlađe školsko dijete koje većinu vremena boravi u školi i stanu, učeći, gledajući TV ili igrajući igrice, ima značajnih motoričkih poteškoća kao što su manjak snage i koordiniranosti pokreta.

Prekomjerna urbanizacija gradskih središta proteklih je desetljeća značajno smanjila prostor za igru i slobodno kretanje. Isto tako, suvremeni način života i visok stupanj radnoga opterećenja roditelja onemogućavaju njihovo dostatno angažiranje na odvođenju djece na tjelesne aktivnosti. Jedna od posljedica tih promjena jest i nevjerojatno povećanje učestalosti debljine djece.

Debljina, osim što donosi povećan rizik od mnogih bolesti, značajno ograničava i mogućnost bavljenja tjelesnim aktivnostima, što dovodi do daljnjega debljanja i usporavanja razvoja motorike.

Pretila djeca zahtijevaju uključivanje u specijalizirane programe tjelesnih aktivnosti koji se provode pod budnom paskom stručnjaka kineziologa.

Ranim uključivanjem u stručne programe tjelesnih aktivnosti (postoje u nekim vrtićima) i u sportske klubove postižu se odlični rezultati u unaprijeđenju tjelesnoga i duševnoga zdravlja djece.

NEKOLIKO RIJEČI O RAZVOJU FINE MOTORIKE

Fina motorika predstavlja skup radnji koje angažiraju male skupine mišića i zahtijevaju dobru koordiniranost djelovanja pojedinih skupina moždanih stanica.

U postotku je najveći broj stanica kore velikoga mozga koje su zadužene za motoriku zadužen i za radnje koje obavljaju prsti. Stoga se u razvoju djeteta sukladno razvoju mozga mogu zapaziti promjene kao što je hvatanje predmeta s obje ruke, potom samo s jednom, prinošenje predmeta ustima, prebacivanje iz ruke u ruku, hvatanje vršcima palca i kažiprsta, biranje gumbića na mobitelu i daljinskome upravljaču, listanje slikovnice, pokreti odvrtnanja i zavrtnanja, hvatanje olovke – najprije punom šakom, a potom ispravno, zatvaranje patentnoga zatvarača ("ciferšlusa"), otkopčavanje i zakopčavanje gumba, vezivanje vezica na cipelama, urednost u ispunjavanju bojanke, pisanju i sl.

U djece s poteškoćama fine motorike može se zamijetiti nespretnost, predmeti im češće ispadaju iz ruke i postoje nepreciznosti u izvođenju pojedinih pokreta.

Ponekad se dogodi da dijete zbog poteškoća u finoj motorici izbjegava određene radnje – npr. ne voli crtati i pisati, neuredno popunjava bojanke, ružno i sporo piše.

Često se ti znakovi ne prepoznaju dovoljno rano, pogrešno se tumači da dijete nema sklonost za određene fine radnje pa se one zapostavljaju.

Dolaskom u školu, gdje je normirana brzina i urednost pisanja, dijete se može suočiti s problemima pa treba obratiti pozornost na navedene sposobnosti i u slučaju sumnje treba upozoriti liječnika kako bi se pravovremeno započelo s terapijom.

Zaključno, kretanje je jednako važno za naše zdravlje kao što je prehrana, voda i zrak. Roditelji će vlastitim tjelesnim aktivnostima unaprijediti vlastito zdravlje, spriječiti nastanak mnogih bolesti, ali i stvoriti naviku kod svoje djece. Preporuka je Svjetske zdravstvene organizacije osigurati djeci najmanje jedan sat tjelesnih aktivnosti dnevno.

NORMALAN RAZVOJ GOVORA*

Da bi roditelji smireno pratili razvoj svoga djeteta, možda nije naodmet napomenuti kako su nastale norme kojima se procjenjuje koliko se neko dijete normalno razvija.

One su uglavnom nastajale tako što su znanstvenici pomno pratili razvoj svoje vlastite djece. U slučaju razvoja govora, znanstvenici-roditelji svakodnevno su bilježili glasanje, komuniciranje svog djeteta. Na temelju više takvih "malih eksperimenata" koji su se odvijali tijekom više desetljeća širom svijeta, a kasnije i na temelju grubljih procjena razvijenosti govora većih skupina djece, došlo se do normi, koje je većina ispunjavala. Stoga je razumljivo da se pri procjeni razvijenosti govora mora dopustiti individualno odstupanje svakog djeteta, toliko dugo dok ono prati normalne, utvrđene faze pravilnog razvoja govora.

U svakom slučaju, fazu najintenzivnijeg razvoja govora dijete prolazi do treće odnosno šeste godine života. A tada i mi možemo najviše učiniti na njegovu poticanju i usmjeravanju.

Komunikacija djeteta s okolinom počinje već u majčinom trbuhu. Već tada dijete čuje i na zvučni podražaj odgovara kretanjem. To je početak negovorne komunikacije kojoj se pridaje osobita važnost za nastanak verbalne komunikacije. Ona se u svojoj glasovnoj formi nastavlja prvim krikom do kojega spontano dolazi po prvom samostalnom udahu djeteta, kada ga se rezanjem pupčane vrpce odvoji od majke.

Tijekom prva dva mjeseca života novorođenče uglavnom spontano proizvodi refleksne glasove ili plače, čime izražava raspoloženja ugone i neugode. Uspostavljanjem kontrole nad mišićima dijafragme, ono počinje kontrolirati snagu svoga glasa.

U razdoblju od osmog do dvadesetog tjedna života uvježbavanjem kontrole nad mišićima glasnica postupno se uspostavlja kontrola nad visinom glasa. Učestalost plača opada, a zbog ležećeg položaja tijela u glasanju prevladavaju nazalni suglasnici i samoglasnici proizvedeni u stražnjem dijelu usne šupljine. Negdje oko četvrtog mjeseca života dijete postaje mali glasovni istraživač. Zabavlja ga vokalna igra i suglasnici

se sve više oblikuje u prednjem dijelu usta. Poslije petog mjeseca dolazi do stvaranja prvih sekvenci glasova i njihove kontrole, što je vrlo važan faktor za voljno stvaranje glasova. U ovoj tzv. "fazi slogovnog gukanja" počinje i usvajanje prvih jezičnih elemenata – ritma i intonacije, koji će izostati u slučaju oštećenja sluha! Učestalost glasanja, koje je posljedica djetetovih fizioloških stanja, stalno opada tijekom prvih mjeseci života. Od isključivo takvog načina glasanja u 1. mjesecu, njegova učestalost naglo se smanjuje do 10. mjeseca, kada na ovu vrstu izraza otpada svega 16 % od ukupnog glasanja djeteta.

Smatra se da su djeca s ozbiljnim artikulacijskim poremećajima ili s nerazumljivim govorom više plakala ili su bila izuzetno "tiha djeca" u prvim mjesecima života, pa nisu dovoljno eksperimentirala s različitim glasovima. Dakle, glasovni repertoar djece koja mnogo plaču ili se malo glasaju nužno je ograničen pa vjerojatno zbog toga dojenčad u domovima za napuštenu djecu češće zaostaje u fonološkom razvoju od djece koja odrastaju u obiteljima.

Poslije šestog mjeseca života dijete se sve više slogovnim glasanjem obraća okolini, što vodi do davanja značenja slogovima, odnosno do pojave prvih riječi oko navršavanja prve godine. Time se neverbalni oblici komunikacije, koji prevladavaju tijekom prve godine, ne gube u potpunosti, oni postaju nadopuna govornoj komunikaciji koja preuzima primarnu ulogu.

Zapažene su zanimljive perceptivne vještine dojenčeta, bez kojih kasnije ne bi bilo moguće učenje izgovora:

- Novorođenče staro svega 72 sata oponaša pokrete lica koji su mu pokazani, te ponavlja jednostavne artikulacijske pokrete, kao što su otvaranje ustiju i plaženje jezika.
- Mala djeca preferiraju slušanje tzv. "majčinskog" govora, koji je visoko melodičan i privlači dijete upravo svojim prozodijskim osobinama, a to su visoki tonovi, spor tempo i široki intonacijski obrisi. Takav je govor, zbog toga što sadrži visoke tonove, što je melodičan i ritmičan, te što slično onome što dijete u toj dobi i samo proizvodi, prilagođen i djetetovim opažajnim mogućnostima.

Svojim glasovnim osobinama takav se "majčinski" glas dobro izdvaja od pozadinske buke i dijete ga stoga lako slijedi.

- Djeca su znatno ranije u stanju zamijetiti razlike među glasovima nego ih proizvesti. Već vrlo mala djeca, u dobi od mjesec dana, zamjećuju glasove kategorijalno. Ona čuju i one razlike u glasovima na koje su odrasli govornici određenog jezika postali neosjetljivi.
- Vrlo rano dijete počinje i izjednačavati informacije dobivene sluhom i one dobivene vidom. Pokusima je dokazano da već četveromjesečna dojenčad prepoznaje da glas A ide uz široko otvorena usta, a glas I uz izduženi oblik usana.

U procesu usvajanja govorne komunikacije dijete u pravilu istodobno usvaja i značenje riječi i gramatičke strukture i uporabnu ulogu govora.

Ovladavanje sve složenijim jezičnim oblicima omogućava djetetu ostvarivanje sve većeg broja različitih komunikacijskih uloga. Tako je zabilježeno da djeca u dobi od 34. do 39. mjeseca života koriste govor s 32 različite komunikacijske namjere. U toj dobi govor se najčešće odnosi na zahtijevanje akcije, traženje obavijesti o osobinama, mjestu i vlasništvu predmeta, imenovanje predmeta ili događaja, opis događaja itd. Napretkom govornog razvoja kod djece raste i učestalost intencionalne komunikacije, što je i uvjet i posljedica govornog razvoja. Stoga smanjena učestalost komunikacijskih čina već u vrlo ranom razdoblju može biti pokazatelj komunikacijskih smetnji. Tako je npr. kod autistične djece vrlo rano ustanovljen manjak komunikacijskih čina sa svrhom društvenog djelovanja i privlačenja pažnje.

I nakon što je usvojena osnova materinskog jezika, dakle negdje nakon treće go-

dine, djetetov način govora je okolini često još nedovoljno jasan, jer ono govorom još uvijek samo dopunjava situaciju. To je odraz djetetova načina mišljenja u ovoj dobi, čija je jedna od karakteristika egocentrizam odnosno nesposobnost da se uzme u obzir tuđa perspektiva. Stoga su rečenice djece u dobi od tri do šest godina i dalje često nepotpune, jer im je svrha dopunjavanje situacije.

Za razliku od predlingvističke, u ovoj fazi razvoja govora zapažamo određeni redoslijed javljanja glasova. Prve riječi sastoje se od kombinacija okluziva i samoglasnika (npr. pa-pa, mama, baba, tata i sl.) i broj glasova koji se koristi u ovim riječima je malen. Iz okluziva se postupno razvijaju ostali glasovi (frikativi, afrikati itd.). Iako se najveći porast u točnosti izgovora bilježi između druge i treće godine života, izgovor glasova se u djece postupno mijenja i "čisti" sve do devete ili čak desete godine života, kada se posve ustalili. Mnoga djeca proces automatizacije izgovora završe i znatno ranije, a za djecu hrvatskog govornog područja smatra se da bi s navršenih pet i pol godina trebala ispravno izgovarati sve glasove.

Razvoj opće motorike i razvoj sensorike smatraju se usko povezanim s razvojem artikulacije. Naime, izgovor određenog glasa jest motorička djelatnost i uspješnost izgovora ovisi o brzini, specijalizaciji i usklađenosti pokreta onih mišića koji sudjeluju u njegovu izgovoru. No pokazalo se da razvoj opće motorike i razvoj motorike mišića koji sudjeluju u govoru nisu u djece nužno povezani, pa tako djeca s poremećajima izgo-

vora ne moraju imati i usporen opći motorički razvoj.

Lingvistička faza govora započinje jednočlanim iskazima (12.–18. mjesec), a zatim slijedi kratka faza s dvočlanim kombinacijama. Takve prve, dvočlane pa i tročlane rečenice, obilježava "telegrafski stil" – u njima obično nema gramatičkih riječi. Oko treće godine očekuje se da je dijete usvojilo temeljne gramatičke strukture materinjeg jezika i iza toga slijedi usvajanje složenijih jezičnih struktura, koje traje i nakon pete godine.

Jedna od najčešćih funkcija govora djeteta u ranoj lingvističkoj fazi je imenovanje, pa su imenice najčešće korištena kategorija u dječjem rječniku. Krajem druge godine dijete se počinje služiti i zamjenicama, a tijekom treće uz imenice sve češće koristi glagole i govor obogaćuje pridjevima i prilozima.

Dječji rječnik se vrlo brzo proširuje, kako u pogledu broja riječi koje razumije (pasivni rječnik), tako i s obzirom na riječi koje upotrebljava (aktivni rječnik). Istodobno dolazi i do promjena u značenjima usvojenih riječi.

Smatra se da u dobi od godinu dana dijete koristi prosječno tri riječi sa značenjem, da bi do navršene druge godine njegov aktivni rječnik obuhvaćao gotovo tri stotine riječi. Otada, pa sve do šeste godine života, dijete obogaćuje svoj aktivni rječnik s prosječno petstotinjak riječi godišnje.

Valja imati na umu razlike u razvoju govora između muške i ženske djece. Istraživanja su pokazala da djevojčice počinju koristiti prve riječi u dobi od devet do deset, a dječaci u dobi od dvanaest do trinaest mjeseci života. Aktivni rječnik djevojčica doseže deset riječi u dobi od 13, a dječaka tek u dobi od 16 mjeseci, dakle u prosjeku djeca koriste desetak riječi u dobi od 14 mjeseci. Prosječna dob za dosezanje rječnika od 50 riječi je 17 mjeseci. U ranoj fazi nove riječi se usvajaju vrlo sporo, tempom od jedne do pet novih riječi mjesečno. Čini se da do ubrzavanja razvoja aktivnog rječnika dolazi nakon što je dijete usvojilo 20 do 30 riječi. Prosječan interval koji je djeci potreban da od jedne riječi dosegnu rječnik od 50 riječi je šest mjeseci – pet mjeseci za djevojčice, a sedam za dječake.

U dobi od šest do sedam godina dijete bi trebalo:

- razumjeti sadržajnu slojevitost govora, npr. metafore
- govoriti sadržajno slojevito (govoriti i o sadržajima izvan svakodnevnog kućnog života)
- služiti se i "vankućnim rječnikom" i apstraktnim pojmovima, moći samostalno opisati i prepričati poznate sadržaje i doživljaje
- koristiti sintaktički složene i pravilne rečenice od oko šest riječi
- izgovarati pravilno i složenije riječi
- ovladati vještinom slušne analize i sinteze riječi i glasova (moći reći redoslijed slova kojima bi napisalo neku riječ; reći riječ na temelju glasova koji su mu nabrojani)
- pravilno izgovarati sve glasove
- prepoznavati neka slova i brojeve
- imati razvijenu svijest o količini
- samostalno brojiti do 20
- razumjeti pojmove "lijevo" i "desno"
- uključivati se u konverzaciju
- vladati pasivnim rječnikom od oko 20 000 riječi
- orijentirati se u vremenu

* Dr. sc, Suzana Jelčić Jakšić, mag. logped.,
Preneseno iz knjige Jovančević M i sur. Godine
prve, zašto su važne?, 10. izdanje, 2019.

Za lakšu orijentaciju praćenja razvoja djece može poslužiti i tablica koja je priređena prema CDC (Centers for Disease Control and Prevention, USA):

KLJUČNI RAZVOJNI TRENUTCI

U DOBI OD 2 MJESECA

- Počinje se smiješiti ljudima.
- Okreće glavicu prema zvukovima.
- Opaža lica.
- Može dizati glavicu i počinje se odizati kada leži na trbuhu.

U DOBI OD 4 MJESECA

- Smije se spontano, posebice ljudima.
- Brblja s izražajem i oponaša zvukove koje čuje.
- Odgovara na emocije.
- Prepoznaje poznate osobe i stvari na udaljenosti.
- Drži glavu čvrsto, bez podrške.

U DOBI OD 6 MJESECI

- Može se okrenuti s trbuha na leđa.
 - Kada leži potrbuške, odiže se na podlaktice.
 - Voli se igrati s drugima, posebice s roditeljima.
 - Počinje izgovarati suglasnike - zvukove (blebeće "m", "b").
 - Gleda uokolo na obližnje stvari.
 - Počinje prebacivati stvari iz jedne ruke u drugu.
 - Okreće se u oba smjera (s trbuha na leđa, s leđa na trbuh).
 - Njiše se natrag i naprijed, ponekad puže natraške prije kretanja naprijed.
-

U DOBI OD 9 MJESECI

- Može se bojati stranaca.
 - Razumije "ne".
 - Proizvodi mnogo različitih zvukova kao "mamamama" i "bababababa".
 - Traži stvari koje je vidjelo da Vi sakrivate.
 - Diže stvari poput žitarica između palca i kažiprsta.
 - Može se podići u sjedeći položaj.
 - Puže.
-

U DOBI OD 12 MJESECI

- Plače kada mama ili tata odlaze.
- Odgovara na jednostavno izgovorene naredbe.
- Kaže "mama" i "tata" i usklrike poput "uh-oh!".
- Pokazuje kažiprstom.
- Diže se u stojeći položaj, hoda pridržavajući se uz pokućstvo ("kruži").
- Može napraviti par koraka bez pridržavanja.
- Može samostalno stajati.

U DOBI OD 18 MJESECI

- Istražuje samostalno dok su roditelji u blizini.
 - Kaže nekoliko pojedinačnih riječi.
 - Pokazuje pojedine dijelove tijela.
 - Može se penjati uz stepenice i trčati.
 - Pije iz šalice.
 - Jede žlicom.
-

U DOBI OD 2 GODINE

- Oponaša druge, posebice odrasle i stariju djecu.
 - Govori rečenice s 2 do 4 riječi.
 - Gradi kule od 4 i više kockica.
 - Imenuje elemente u slikovnici kao na primjer mačka, ptica ili pas.
 - Stoji na prstićima.
 - Počinje trčati.
 - Lako se odvaja od mame i tate.
 - Govori dosta razgovjetno da ga i stranac može razumijeti većim dijelom.
-

U DOBI OD 3 GODINE

- Slaže puzzle od 3 ili 4 komada.
- Crta krug ili ravnu crtu.
- Ide uz i niz stube, svakom nogom na zasebnoj stepenici.
- Radije se igra s drugom djecom nego samo.
- Često ne može reći što je realno, a što nestvarno.
- Priča priče.
- Sjeća se dijelova priče.

U DOBI OD 4 GODINE

- Crta čovjeka s 2 do 4 dijela tijela.
- Skače na jednoj nozi i stoji na jednoj nozi do 2 sekunde.
- U većini slučajeva uspijeva uhvatiti loptu koja poskakuje.
- Imenuje neke boje i brojke.
- Zna svoje ime i prezime.

U DOBI OD 5 GODINA

- Voli pjevati, plesati i glumiti.
- Govori vrlo čisto.
- Priča jednostavnu priču koristeći se punim rečenicama.
- Broji 10 ili više stvari.
- Stoji na jednoj nozi 10 sekunda ili dulje.
- Koristi vilicu i žlicu, a ponekad i nož.
- Može samostalno koristiti zahod.

PREUZMI
ADIVA APLIKACIJU

PREUZMI

SKENIRAJ

www.adiva.hr